

mač doktor Malnerič. Takoj po kosilu so se naši pevci prepeljali z motornimi čolni na otok Lokrum, kjer kraljuje večna pomlad in kjer se sredi nasadov eksotičnega drevja in parkov nahaja veliko otroško okrevališče. — Ureditev otoka je delo nesrečnega cesarja Maksimilijana. Nebo nam je bilo naklonjeno, da smo si ogledali vso to krasoto v polnem sončnem sijaju in da so nekateri prevroči člani zbora poskakali v morje, da so se nekoliko ohladili.

14. maja dopoldne se je vršilo v lepi dvorani Ženske zadruge skupščina sreskega društva za dubrovniški srez v prisotnosti vseh članov in članic Učiteljskega pevskega zbora »Emil Adamič«. Predsednik slavnostne skupščine tov. Ivo Burdžlez je najprej pozdravil vse zborovalce in nato omenil stare zveze med slovenskim in hrvaškim učitelstvom. Poudaril je, da so bili slovenski učitelji prvi graditelji zadrugarstva na Hrvaškem. O potrebi tesne zveze med učitelstvom v naši državi je govoril tov. Radovan Gobec. Ko se je dubrovniškemu učitelstvu zahvalil za lep sprejem in vso tovariško pomoč vodja turneje, tov. Vinko Rupnik, je dirigent UPZ, prof. Pavel Sivic govoril o umetni in narodni pesmi ter o ciljih Učiteljskega pevskega zbora, nato pa je sledilo predavanje »Dubrovnik skozi stoletja«, v katerem nam je predavatelj v krasnem jeziku izpovedal slavo in moč ter dvig in padeč mogočnega Dubrovnika. Predavanje je želo toliko odobravanja in priznanja, da so si zborovalci osvojili predlog dubrovniškega tovariša, da se bo predavanje tiskalo v Učiteljski tiskarni v Ljubljani in ga nato razpečalo po minimalni ceni med učitelstvo. O tem zborovanju se je vodil poseben zapisnik, ki sta ga podpisala zastopnika sreskega društva in UPZ.

Po zborovanju so vsi zborovalci v povorki krenili v franciško cerkev na grob pesnika Ivana Gundulića. Na grobu, ki so ga odkrili šele lansko leto, je poveljeval tov. Radovan Gobec zasluge Ivana Gundulića, pesnika svobode, za naše osvobojenje. Na koncu govora je položil na grob venec, zbor pa je odpel Gallusovo skladbo »O, večni Boga«. Poklonitev je napravila na Dubrovčane najgloblji vtis in je naletela pri vseh na veliko odobravanje.

Popoldne, 14. maja, je bilo kakor iz skafa, pevci in pevke so ostali na svojih prenočiščih ter se pripravljali na koncert, ki se je vršil zvečer v dvorani palače »Sponze« ob velikem številu obiskovalcev. Škoda je bila, da se koncert ni mogel vršiti na akustičnem dvorišču iste palače, kjer se običajno vrše vse glasbene prireditve, temveč v dveh ozkih dvoranah, v katerih številni zbor ni mogel priti do pravega izraza, ker so se glasovi cepili v dva dela. Publika je bila nad nastopom zelo navdušena ter zahtevala ponovitev nekaterih pesmi. Med odmorom je predsednik sreskega društva tov. Ivo Burdžlez poklonil dirigentu zbora lep venec, slovenski krožek pa krasen šopek: slovenska pesem je slavila svojo peto zmago.

15. maja zjutraj so se pevci odpeljali ob navdušenem pozdravljanju z ladjo Dubrovačke plovidbe v Split. Vožnja je bila krasna in tudi zabave je bilo dovolj.

Split, zadnji kraj naše turneje. V pristanišču je pričakovalo naš zbor veliko število tovarišev in tovarišic. Predsednik sreskega društva tov. Marinkovič je izrekel pevecem in pevkam dobrodošlico z željo, da bi odnesli iz Splita najlepše spomine. Za pozdrav se je zahvalil tov. Radovan Gobec, potem so pa pevci odšli na prenočišče v prekrasni dom Jadranske straže. Večer je bil prost.

Drugega dne dopoldne so si pevci ogledali pod vodstvom tov. Duja Marasovića, glavnim aranžerjem našega nastopa, arheološki, etnografski in pomorski muzej ter mestne znamenitosti. Ogledali so si tudi izdelavo pridižnih zemljevidov na deški narodni šoli. Medtem se je deputacija udeležila zborovanja učitelstva na narodni šoli. Deputacijo so

sprejeli z navdušenimi vzkliki in frenetičnim aplavzom, ki je posebno narasel tedaj, ko je pozelel sreski šolski nadzornik slovenskim pevcem največjega uspeha. Kasneje se je ista deputacija poklonila banu g. dr. M. Bučiću.

Vreme se je proti večeru tako izboljšalo, da se je koncert lahko vršil na prostem, na vrtu hotela Matič na Bačvicah. Koncerta se je udeležilo kljub gostovanju ljubljanske opere veliko število meščanov, učitelstva in Slovencev. Tudi pri zadnjem nastopu je bilo članstvo zbora odlično razporejeno in dalo izraz vsaki dirigentovi kretnji. Na tem koncertu smo spoznali, da se je pevka družina strnila s svojim dirigentom v eno celoto. Za odlični uspeh je prejel dirigent prof. Pavel

Sivic iz rok predsednika sreskega društva tov. Marinkovića lep venec.

Učiteljski pevski zbor »Emil Adamič« je končal svoj pot in se vrnil domov z zavestjo, da je opravil veliko nalogo v času, ko so tesni stiki med učitelstvom naše države najbolj potrebni. Člani in članice zbora so se vrnili na svoja službena mesta bogatejši na spoznanju novih krajev in njihovih prebivalcev, vrnili so se kot pevka družina, ki hoče pod vodstvom svojega odličnega dirigenta profesorja Pavla Sivica doseči ob moralni in materialni podpori svojih stanovskih tovarišev še večjih uspehov. V tem plemenitem stremljenju za ugled našega stanu naj nam bo sreča mila.

Vir.

Pravila Učiteljske samopomoči

Na letošnji članski skupščini (4. junija) boste zadržniki razpravljali o osnutku za nova zadruga pravila in sklepi o njih za bodočnost. Ze v svojem letnem poročilu — priobčeno v »Učit. tov.« od 25. maja 1939. — sem se bežno dotaknil te zadeve. Da olajšam zadržnikom debato in splošen pregled o tem osnutku, bom v naslednjem podal nekaj pojasnil.

Potreba novih pravil je utemeljena v zakonu o gospodarskih ustanovah iz l. 1937. in pa v novih zahtevah, ki jih stavi na človekoljubne ustanove trgovinsko ministristvo s »svojimi pravilniki«; od teh je bil eden že uveljavljen, drugi je obljubljen v najkrajšem času. Novi pravilnik bo vključeval stanovsko-človekoljubne ustanove, ki imajo v svojih pravilih določbo, da člani teh ustanov prosto določajo na letnih skupščinah o višini članskega prispevka in zneska za podpornino, to je posmrtnino, pogrebnino, doto ali kaj drugega.

Ali naša dosedanja pravila ustrezajo tej osnovni zahtevi trgovinskega ministristva? Ne! Po naših pravilih je članski prispevek in pravtako znesek za posmrtnino že določen. O tem se na letnih skupščinah ne govori in ne sklepa. Vsak zadržnik ima samo pravico predlagati spremembo pravil; ta se izvrši le takrat, če navaja to točko dnevni red letne skupščine, sicer se predlog obravnava šele na prihodnji letni skupščini. S pravili določeni znesek za posmrtnino in članski prispevek odvzema članu osnovno pravico določati o članskih dajatvah in prejemkih. V tesni zvezi s tem je še dokladno kritje, ki ne zavisi od volje posameznega člana in se radi pravičnosti in enakopravnosti ne more pogosto menjati.

Teži nas še drugo, važnejše vprašanje: kje je meja med zavarovalnim podjetjem in človekoljubno ustanovo v smislu naše zadruge? To vprašanje moramo na vsak način rešiti tako, da izločimo iz naših pravil vse ono, kar imamo sličnega z zavarovalnim podjetjem, to je za daljšo dobo določeni znesek za posmrtnino in po pravilih določeni znesek za članski prispevek. Trgovinskemu ministristvu ne smemo vzbuhati z našimi primeroma visokimi posmrtninami tega prepričanja, da smo trgovsko podjetje. Profesionalne zavarovalnice imajo od vplačil svojih zavarovancev precejšen odstotek preračunanega dobička. V US se članski prispevki samo zbirajo, da se celotno v posmrtnini nakažejo upravičenemu dediču; o kakih dobičkih ni govora.

Sistem čiste samopomoči je v bodoče nemogoč! Poznam iz zadnjega časa (boj proti pravilniku) precej človekoljubnih ustanov, ki so imele svojčas prav ta sistem, pa so ga pozneje opustile ter poslušajo danes prav dobro, n. pr. graficarji, železničarji in drugi.

Pri sistemu čiste samopomoči člani ničesar ne odločajo, ne o članskem prispevku in ne o podporninah. Zato vam bom predložil načrt, ki bo v bistvu upošteval ta sistem, zunanji znaki njegovi ga ne bodo priznali; prav tako bo izginilo dokladno kritje.

Naša dosedanja pravila naj se razdele v dva dela: v pravila in poslovnik. Vse, kar predpisuje splošne dolžnosti in pravice članov, kar odreja notranje zadruga poslovanje za upravo, odbore, skupščine, razpust itd., spada v pravila. Podrobne označbe o vplačilih, kdaj in kako plačujejo člani, kakšne so sprejemne pristojbine, kakšne sklade ima zadruga in kako ti poslujejo, o vsem tem razpravljajo zadržniki poslovnikov. Tega bo sprejela in potrdila članska skupščina, tega bo vsaka članska skupščina lahko menjala, spopolnila, drugačila itd. Pravila potrdi okrožno kot trgovsko sodišče, obsegala bodo le bistvene, okvirne zahteve zakona o gospodarskih zadržkih in bodo veljavna za daljšo dobo.

S tem je osnutek za nova pravila v bistvu že pojasnjen. V lažje razumevanje navedem še to, kakšna naj bi bila članska vplačila v bodoče. V zadnjih letih smo imeli letno okrog 40 smrtnih primerov. Član je plačal za te dni 200,— letno. Če k temu pristejemo za upravnino din 10,—, za 12kratno (mesečno) nakazilo ali bolje dostavo položnice in vknjižbe še din 12,—, dobim letno vplačilo din 222,—. Če ta znesek razdelim na 12 mesečno odplačilo, dobim din 18,5 za en mesec. Znano vam je, da je umrljivost v zadnjih letih višja — do danes 19 smrtnih primerov —, smemo vzeti za članski prispevek v mesecu din 20,—.

Posmrtnino smo zdaj izračunali, če smo članski prispevek din 5,— pomnožili s številom članstva. N. pr. 5 din × 2620 = 13.100

Učiteljski pokret

Beležimo svoje misli!

Naše raziskovalno delo se je lepo razvilo širom slovenske domovine. Izsledki v »Prosveti« so nam najlepši dokaz.

Ob raziskovalnem delu pa se človeku porajajo misli. Marsikatera se prikrade, in če je ne ujamemo v tistem hipu na papir, izgine, čeprav je bila lepa in vredna, da bi jo slišali še drugi. Pozneje se včasih zaman trudimo, da bi jo priklicali v spomin. Marsikatera misel pa ostaja trdna osnova za naš nadaljnji razvoj. Mnogokrat zrastejo iz našega študija jasni nazori: kakšna naj bi bila sodobna šola, kaj bi bilo treba poučevati, kako vzgajati, kaj bi bilo umestno delati izven šole, kje smo danes, kam plovemo, kaj naj nudi in dela stanovska organizacija itd. itd.

Mnogi naši tovariši samejajo. Samota poraja včasih najlepše misli. Toda mnogi čutijo radi samote toliko manjvrednosti, da ne upajo ničesar povedati na glas. Če bi čitali in pregledovali, kaj prinaša danes tisk, bi morda videli, da ni nikjer zabeleženih njihovih misli. Ali bi ne bilo prav, da bi ob takih prilikah prišli za pero in izpovedali, kaj jim je ponudilo življenje v samotni, kaj čuti njihovo okolje itd. Vsaka zdrava misel, nikoli izgo-

varjena in zabeležena, je izguba za mali narod, kakršen je slovenski.

Med nami je mnogo ljudi, ki tavajo. Delali so morda kdaj z idealizmom, toda prvo razočaranje pri delu jih je vrlo iz tira. Apatija je poslednja filozofija takih opešancev.

Ali ni dolžnost vseh, ki jim je oko ostrejšše, misli prodornejše, roke pa prožnejše, da povedo svojim tovarišem, da je vredno živeti, živeti v borbi. Naj povedo, za kaj se je vredno boriti!

Zakaj molk? Komu služi? Molk iz strahu? Otrsi se ga! Iz komoditete? Ne spi, časi so resni!

Tovariši pokretaši!
V »Učiteljskih tovariših« od 30. pa do 39. številke so izšli naslednji članki:
Učiteljica, kje je tvoje mesto?
Kmetijstvo in osnovna šola.
Izvenšolsko delo.
Česa naj bi se učila mladina v osnovni šoli.

Še o izvenšolskem delu.
Osnovni problemi izvenšolskega dela.
Vtisi s prvega učiteljskega zborovanja.

Iv. Kocijančič.

Albert Širok:

Pri avtorju „Dije“ v Celju

Poznaš človeka iniciative? Moža, ki se dela ne otepa? Organizatorja, ki delo zasnuje in ga izpelje, brez nervoznosti, brez godrnjanja, brez samohvale? — Tak je Fran Roš!

Fran Roš

Funkcionar je pri učiteljski organizaciji, odbornik »Mladinske matice« in član literarnega odseka, član »Kulturnega kluba«, v Mariboru, organizator »Kulturnega tedna« v Celju, predsednik »Zveze Majstrovih borcev«, mestni svetnik. Poleg tega predava pri ljudski univerzi, se udeležuje v raznih uradniških

zadrugah in vsepovsod, pa mu še vedno ostane toliko časa, da se poleg učiteljske službe bavi še s poezijo, prozo in dramatiko.

Dobil sem ga sredi dela na Sirkovi razstavi. Zadnji obiskovalci so odhajali. Dvorana je bila že pripravljena za mladinski koncert, s katerim se je imel zaključiti Celjski teden. V veži je že čakal Ciril Jeglič s svojim številnim zborom.

»Kratek oddih ob kozarcu vina ti ne bo škodil!« Roš se je nasmehnil. Prišla sva se skozi žive vrste mladih pevcev v gostilniško sobo.

Ko je izpil požirek vina, se je oprl s komolci ob mizo in si je zakril za hip z dlanmi obraz.

»Ko človek sede, šele občuti utrujenost. Pa ni nič čudnega«, je dodal, »ves teden sem imel polne roke dela. Še danes sem govoril v imenu koroških borcev v St. Juriju na Malga-jevem grobu. Pretekli teden sem imel opravka s Celjskim tedom. Saj veš: skrbi, letanje, seje, priprave. Če sem spal po par ur na noč, je bilo mnogo.«

Pa se mu utrujenost ni prav nič poznala. Govoril je kot vselej, mirno, premišljeno. Včasih je za hip obmolčal, kot da išče primernege izraza. Ob poudarku si je pomagal z gibom roke, prsti so oživeli.

»Le kako prideš ob tej svoji zaposlenosti še do pisanja?« sem ga vprašal.

»Saj ne pišem mnogo!« je rekel in se je za hip zamislil. »Za ustvarjanje potrebuje človek miru, počitka in samote. Pogrezniti se mora vase in prepustiti, da srce samo spregovori.« Glas mu je bil topel in besede so bile mehke kot žamet.

»Jaz miru nimam,« je nadaljeval, »vsepreveč se drobim na vse strani. Česa večjega, tehtnejšega se niti ne lotim. Vse, kar sem napisal, je nastalo bolj tako mimogrede, zgolj drobci so to, utrinki, hipi razpoloženja.«

»Tvoje ime vendar srečujem pogostoma v naših revijah.«

V dvorani je odpel mladinski zbor prvo pesem. Močan aplavz je prodril skozi stene. Roš je prihljunal in pozdravil je še novo družbo, ki je prišla medtem v sobo in sedla k dolgi mizi ob oknu.

»Motiš se le,« je dodal nato, »Res je, da sem začel pisati že 18. leta v »Zvonu«, da sem objavil nekaj stvari v »Odmehih« in da se oglašam zdaj nekoliko bolj pogostoma v »Obzorjih«, ali v splošnem so to le bolj drobne stvarce. Morda sem prispeval nekaj več mladinskih stvari za »Vrtece«, »Zvonček« in »Naš rod.«

»Izdal si vendar tudi nekaj knjig,« sem ga prekinil.

»Lani je izšla v Vodnikovi družbi moja »Zvesta četa«, »Medved Rjavček« je doživel že drugo izdajo. Potem imam le še »Juretovo potovanje.«

»In »Dijo,« sem dodal.

»In »Dijo« je pritrtil. Pogledal me je, veselo se je nasmehnil in rekel:

»Veš, da sem »Dije« kar vesel!«

»Ali bi mi lahko o tem svojem delu kaj več povedal?«

Pomisli je nekoliko.

»Delo je nastalo tako rekoč proti moji volji! Ko je čutil moj vprašujoči pogled, je pojasnil:

»Misli sem napisati čisto kratko črtico, ali dejanje me je zapeljalo, snov je rasla in se je razrasla v celo knjigo.«

»Kako pa si prišel na ta motiv?«

»Brez vsakih težav, se je zasmejal Roš. V »Diji« je podana resnična zgodba mojih dveh otrok, sina in hčerke. Medvedka Dijo imamo še vedno doma. Tudi vse druge osebe, ki nastopajo v knjigi, so resnične. Teta Ivan-ka prav zares živi v Ljubljani in ko pridem

do knjig, prejme prav gotovo en lep izvod za spomin.

Obmolčal je. Nekaj je razmišljal. Segel je po kozarcu, ali komaj si je omočil ustnice, ga je že odložil.

»V »Diji« sem študiral odnos otroka do igrače, ki predstavlja živo bitje. V prvi dobi je otroku taka igrača vse. Ima jo res za živo bitje. Z njo se igra, z njo se pogovarja, z njo živi. Pozneje spozna, da je igrača, samo igrača, kot žoga ali kolo, s katerima se igra. Še pozneje ga je naravnost sram čustev, ki jih je gojil do igrače, zanemarja jo, prezira, zametuje in včasih je do nje naravnost krut. — Motiv za »Dijo« je kaj preprost in prav tako preprosta in enostavna je oblika. Povsem skladne z delom, preproste in naivne so tudi ilustracije. Prava sreča, da je te prevzela baš Ksenija Prunkova, ki pri svojem slikarskem ustvarjanju zna tako gledati, kot rad gleda otrok sam.«

Čas je naglo potekal. Razpoloženje naju je zajelo v svoj čarni krog. Roš je govoril toplo in mirno, kot bi rože presajal.

»Pa mi še kaj povej o svojih načrtih,« sem silil vanj.

»Nimam velikih ambicij in nimam velikih načrtov,« je odgovoril. »Ne rečem pa, da nič ne delam. Pravkar končujem povest iz Savinjske doline. Potem bi rad zbral svoje satire in humoreske ter jih izdal v posebni knjigi. Nekaj drobiža imam že pripravljene za Čičančke v »Našem rodu«, nekaj pesmi pa za »Obzorja«. To je pa tudi vse.«

V dvorani je začel daljši odmor. Ljudje so se vsli za oddih v sobo na čašo vina in na cigareto. Natakari so urno begali med mizami.

Midva sva vstala in se presedla k razigrani družbi ob oknu, kjer je slikar Sirk živahno pripovedoval svoje vesele dogodivščine.